

К. К. БІЛЕЦЬКА

Катерина Костянтинівна Білецька, науковий співробітник Національної академії внутрішніх справ

СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ТА ПРОКУРОРСЬКИЙ НАГЛЯД ЗА ВИКОНАННЯМ УХВАЛИ СЛІДЧОГО СУДДІ ПРО ОБРАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ У ВИГЛЯДІ ОСОБИСТОЇ ПОРУКИ

Одним із найбільш актуальних питань у практиці досудового розслідування і судового провадження є питання застосування запобіжних заходів як виду заходів забезпечення кримінального провадження, пов'язаних з обмеженням деяких конституційних прав і свобод людини. Сьогодні дедалі гостріше постає необхідність застосування запобіжних заходів, не пов'язаних з ізоляцією особи.

Особиста порука є дієвим засобом, оскільки це спрямовано не лише на виконання завдань кримінального провадження, а й мінімізує обмеження прав та свобод людини, що відповідає міжнародним стандартам.

Окремі питання особистої поруки розглядалися такими українськими вченими, як А. В. Захарко, Ю. М. Грошевий, В. Я. Горбачевський, Т. В. Данченко, Є. Д. Лук'янчиков, В. Т. Малярєнко, В. Т. Нор, М. А. Погорецький, В. О. Попелюшко, В. В. Рожнова, С. М. Смоков, Д. О. Савицький, Л. Д. Удалова, Д. А. Чухраєв, О. Г. Шило, А. Д. Шульга, В. М. Юрчишин, О. Г. Яновські та ін.

Згідно з ч. 4 ст. 176 КПК особиста порука, як і інші запобіжні заходи, застосовується під час досудового розслідування слідчим суддею за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором, або за клопотанням прокурора¹.

С. І. Данілова визначає особисту поруку як добровільну, вільну волю поручителя, його щире бажання взяти на себе передбачені кримінальним процесуальним законом зобов'язання щодо здійснення контролю над підозрюваним, обвинуваченим, підсудним для реалізації цілей цього запобіжного заходу².

На думку О. Г. Васильєвої, особиста порука «полягає у письмовому зобов'язанні вартої довіри особи в тому, що вона ручається своїм словом за належну поведінку обвинуваченого (підозрюваного). Наслідки за невиконання зобов'язання полягають в накладенні на поручителя грошового стягнення, сума якого заздалегідь не обумовлюється»³.

Прийняттям слідчим рішенням про складання цього клопотання має передувати розгляд письмової заяви осіб, які виявили бажання бути поручителями. Слідчому слід впевнитися у тому, що ці особи дійсно заслуговують на довіру. Ними повинні бути громадяни з високими моральними якостями, які є соціально адаптованими, сумлінно ставляться до праці та виконання громадських обов'язків, мають авторитет у колективі чи за місцем проживання, а також користуються повною повагою підозрюваного та можуть завдяки цьому забезпечити його належну поведінку. Ці дані можуть бути встановлені шляхом витребування характеристик, довідок тощо⁴.

Якщо слідчий переконається у тому, що вищевказані особи заслуговують на довіру, після перевірки даних, що їх характеризують, та взаємовідносини з підозрюваним, він вирішує питання про звернення до слідчого судді з клопотанням про застосування запобіжного заходу у вигляді особистої поруки.

Зміст клопотання слідчого про застосування цього запобіжного заходу має відповідати вимогам ч. 1 ст. 184 КПК.

Згідно з ч. 1 ст. 184 КПК клопотання слідчого, прокурора про застосування запобіжного заходу у вигляді особистої поруки має бути подано до місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування.

Після отримання клопотання слідчий суддя повинен перевірити його відповідність ст. 184 КПК і своєчасність надання підозрюваному копії клопотання та матеріалів, якими обґрунтовується необхідність застосування запобіжного заходу.

Якщо клопотання про застосування запобіжного заходу відповідає встановленим вимогам, слідчий суддя відповідно до ч. 1 ст. 187 КПК повинен призначити дату судового засідання та здійснити судовий виклик підозрюваного.

Згідно зі ст. 186 КПК розгляд клопотання про застосування запобіжного заходу має бути проведений слідчим суддею невідкладно, але не пізніше 72 годин з моменту фактичного затримання підозрюваного або з моменту надходження до суду клопотання, якщо підозрюваний перебуває на свободі, чи з моменту подання підозрюваним, його захисником до суду відповідного клопотання.

У ст. 194 КПК визначено, які обставини потрібно довести в судовому засіданні з тим, щоб слідчий суддя прийняв рішення про застосування запобіжного заходу, які обов'язки при цьому можна покласти на підозрюваного.

Згідно з ч. 1 цієї статті, під час розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу слідчий суддя зобов'язаний встановити, чи доводять надані сторонами кримінального провадження докази обставини, які свідчать про: наявність обґрунтованої підозри у вчиненні підозрюваним кримінального правопорушення; наявність достатніх підстав вважати, що існує хоча б один із ризиків, передбачених ст. 177 цього Кодексу, і на які вказує слідчий, прокурор; недостатність застосування більш м'яких запобіжних заходів для запобігання ризику або ризикам, зазначеним у клопотанні.

Залежно від доведеності цих обставин слідчий суддя відповідно до вимог ч.ч. 2–5 ст. 194 КПК приймає одне із рішень по суті поданого слідчим, прокурором клопотання про застосування запобіжного заходу у вигляді особистої поруки.

Згідно зі ст. 205 КПК ухвала слідчого судді щодо застосування запобіжного заходу у вигляді особистої поруки підлягає негайному виконанню після її оголошення. За її виконанням здійснюється судовий, відомчий контроль, прокурорський нагляд.

Відповідно до п. 18 ч. 1 ст. 3 КПК судовий контроль за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні здійснює слідчий суддя суду першої інстанції, а у випадку, передбаченому ст. 247 цього Кодексу, голова чи за його визначенням інший суддя Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя.

Під час виконання ухвали про застосування запобіжного заходу у вигляді особистої поруки слідчий суддя за відповідним клопотанням слідчого, прокурора може прийняти рішення про:

- 1) зміну запобіжного заходу;
- 2) накладення грошового стягнення на поручителя, якщо з'ясується, що він не виконує процесуальні обов'язки.

Порядок зміни запобіжного заходу нами був розглянутий раніше, тому не будемо на ньому зупинятися. Сконцентруємо увагу на процедурі застосування щодо поручителя такого заходу забезпечення кримінального провадження, як накладення грошового стягнення на поручителя, якщо з'ясується, що він не виконує процесуальні обов'язки.

Частина 5 ст. 180 КПК визначає, що у разі невиконання поручителем взятих на себе зобов'язань на нього накладається грошове стягнення в розмірі:

- 1) у провадженні щодо кримінального правопорушення, за вчинення якого передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк не більше трьох років, або інше, більш м'яке покарання, – від двох до п'яти розмірів мінімальної заробітної плати;
- 2) у провадженні щодо злочину, за вчинення якого передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк від трьох до п'яти років, – від п'яти до десяти розмірів мінімальної заробітної плати;
- 3) у провадженні щодо злочину, за вчинення якого передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років, – від десяти до дванадцяти розмірів мінімальної заробітної плати;
- 4) у провадженні щодо злочину, за вчинення якого передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк понад десять років, – від двадцяти до п'ятдесяти розмірів мінімальної заробітної плати.

Визначення терміна «розмір мінімальної заробітної плати» надано у п. 16 ч. 1 ст. 3 КПК. Це грошова сума, що дорівнює місячному розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня календарного року, в якому приймається процесуальне рішення або здійснюється процесуальна дія.

Згідно з підпунктом 8 пункту 1 ст. 40 Бюджетного кодексу України розмір мінімальної заробітної плати визначається в Законі України про Державний бюджет на відповідний рік. Так, у 2016 р. затверджені такі розміри: 1378 грн (з 1 січня по 30 квітня); 1450 грн (з 1 травня по 30 листопада); 1550 грн (з 1 грудня по 31 грудня)⁵.

Процедура ініціації питання про накладення грошового стягнення на поручителя та його вирішення слідчим суддею регламентована ст.ст. 144–147 глави 12 КПК.

Під час досудового розслідування грошове стягнення накладається на особу слідчим суддею за клопотанням слідчого, прокурора чи за власною ініціативою. Цей процесуальний документ повинен відповідати вимогам ч. 1 ст. 145 КПК.

У клопотанні про накладення грошового стягнення на поручителя має зазначатися: найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер; прізвище, ім'я, по батькові та місце проживання поручителя, про накладення грошового стягнення, на якого заявлено клопотання; обов'язок, який покладено на поручителя відповідно до ч. 1 ст. 180 КПК; обставини, за яких поручитель не виконав обов'язок; відомості, які підтверджують невиконання поручителем обов'язку; прізвище, ім'я, по батькові та посада слідчого, прокурора; дата та місце складення клопотання.

До клопотання необхідно додати копії матеріалів, якими слідчий, прокурор обґрунтовує свої доводи. Ці матеріали повинні підтверджувати невиконання поручителем зобов'язань із забезпечення виконання підозрюваним покладених на нього обов'язків, а також зобов'язання доставити його до органу досудового розслідування чи в суд на першу про те вимогу.

Відповідно до вимог ч. 1 ст. 146 КПК клопотання слідчого, прокурора про накладення грошового стягнення на поручителя слідчий суддя повинен розглянути не пізніше трьох днів із дня його надходження до суду. Про час та місце розгляду клопотання повідомляється службова особа, яка його внесла, та поручитель, проте їх неприбуття не перешкоджає розгляду питання.

У ч. 3 ст. 146 КПК зазначено: слідчий суддя, встановивши, що особа не виконала покладений на неї обов'язок без поважних причин, накладає на неї грошове стягнення.

Зі змісту цієї норми можна дійти висновку, що під час судового розгляду обов'язково має досліджуватися питання, чи не було викликано саме поважними причинами невиконання поручителем взятих на себе зобов'язань. Такими можуть бути: обставини непереборної сили (епідемії, військові події, стихійні лиха або інші подібні обставини); відсутність поручителя у тому місці, де перебуває підозрюваний, протягом тривалого часу внаслідок відраджень тощо; тяжка хвороба або перебування в закладі охорони здоров'я у зв'язку з лікуванням; смерть близьких родичів, членів сім'ї чи інших близьких осіб; інші обставини, які об'єктивно унеможливають виконання поручителем взятих на себе зобов'язань.

Окремі процесуалісти, коментуючи ч. 3 ст. 146 КПК, пишуть, що немає необхідності у дослідженні вказаного питання. Так, наприклад, В. Т. Нор зазначає, що слідчий суддя «не завжди повинен враховувати причини невиконання особою відповідних обов'язків для вирішення питання про накладення грошового стягнення, а зобов'язаний його накласти незалежно від них, зокрема, при невиконанні вимог особистої поруки (ч. 5 ст. 180 КПК)...». Науковець продовжує, що у наведеному випадку «причини невиконання особою відповідних обов'язків можуть бути враховані лише при визначенні розміру стягнення»⁶.

З цією думкою ми не погоджуємося. На наше переконання, під час судового розгляду клопотання про накладення грошового стягнення на поручителя слідчий суддя обов'язково має досліджувати питання про причини невиконання ним процесуального обов'язку. Якщо буде встановлено, що поручитель з поважних причин не виконав цей обов'язок, має бути прийнято рішення про відмову у накладенні на нього грошового стягнення.

Ухвала слідчого судді про накладення грошового стягнення на поручителя повинна відповідати загальним вимогам, що передбачені ст. 372 КПК. Ця ухвала має складатися з:

1) вступної частини із зазначенням: дати і місця її постановлення; даних про слідчого суддю, секретаря судового засідання; найменування (номера) кримінального провадження; відомостей про особу поручителя та підозрюваного; закону України про кримінальну відповідальність, що передбачає кримінальне правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа; сторін кримінального провадження та інших учасників судового провадження;

2) мотивувальної частини із зазначенням: суті питання, що вирішується ухвалою, і за чиєю ініціативою воно розглядається; встановлених судом обставин із посиланням на докази, а також мотивів неврахування окремих доказів; мотивів, з яких слідчий суддя виходив при постановленні ухвали, і положення закону, яким керувався;

3) резолютивної частини із зазначенням: висновків суду щодо накладення грошового стягнення на поручителя; строку і порядку набрання ухвалою законної сили.

Поручитель, на якого накладено грошове стягнення за невиконання взятих на себе обов'язків, може ініціювати перегляд ухвали слідчого судді про застосування щодо нього цього заходу забезпечення кримінального провадження.

У ч. 6 ст. 180 КПК зазначено, що контроль за виконанням зобов'язань про особисту поруку здійснює слідчий. Однією з гарантій законності цієї діяльності слідчого є відомчий контроль.

Такий контроль здійснює керівник органу досудового розслідування. Це – начальник Головного слідчого управління, слідчого управління, відділу, відділення Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань, підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України та його заступники, які діють у межах своїх повноважень (п. 8 ч. 1 ст. 3 КПК).

Керівник органу досудового розслідування наділений організаційними та процесуальними повноваженнями. Організаційні повноваження визначаються відомчими нормативними актами. Так, наприклад, про них йдеться у наказі МВС України від 9 серпня 2012 р. № 686 «Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України»⁷.

Завдання керівника органу досудового розслідування полягає в тому, щоб організувати роботу очолюваного ним слідчого підрозділу зі всебічного, повного й об'єктивного досудового розслідування кожного кримінального правопорушення, підслідного цьому органу. Для виконання цього завдання його наділено необхідними повноваженнями⁸.

Так, якщо під час ознайомлення з матеріалами досудового розслідування керівник органу досудового розслідування встановить, що підозрюваний не виконав один чи декілька обов'язків, покладених на нього ухвалою слідчого судді про застосування запобіжного заходу у вигляді особистої поруки, він має дати слідчому письмову вказівку ініціювати розгляд слідчим суддею питання про зміну запобіжного заходу, а також про накладення грошового стягнення на поручителя за невиконання своїх обов'язків.

За тим, як слідчий виконує вимоги ч. 6 ст. 180 КПК щодо контролю за виконанням зобов'язань про особисту поруку, також здійснюється прокурорський нагляд.

Відповідно до ч. 1 ст. 25 Закону України «Про прокуратуру», прокурор здійснює нагляд за додержанням законів органами, які провадять досудове слідство, користуючись при цьому правами і виконуючи обов'язки, передбачені КПК⁹.

Повноваження прокурора з нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням визначені у ст. 36 КПК, наказі Генерального прокурора України від 19 грудня 2012 р. № 4гн «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні»¹⁰.

Усі наглядові повноваження прокурора спрямовано на виявлення, усунення та попередження порушень закону з боку слідчого. Інакше кажучи, «це самостійні складові елементи наглядової діяльності прокурора у досудовому розслідуванні»¹¹. Під час виконання ухвали слідчого судді про застосування запобіжного заходу у вигляді особистої поруки прокурор здійснює нагляд за додержанням встановлених законом порядку й умов реалізації цього заходу.

Передусім прокурор повинен перевірити виконання припису ч. 2 ст. 202 КПК. У цій нормі зазначено, що у разі застосування запобіжного заходу у вигляді особистої поруки підозрюваний, який був затриманий, звільняється з-під варті негайно після надання його поручителями визначеного зобов'язання.

Прокурор має перевірити діяльність слідчого щодо фіксування фактів виконання: підозрюваним – обов'язків, покладених на нього відповідно до ч. 5 ст. 194 КПК рішенням слідчого судді про застосування запобіжного заходу у вигляді особистої поруки; поручителем – зобов'язання доставити підозрюваного до слідчого на першу про те вимогу.

Якщо прокурор встановить, що поручитель ухиляється від виконання своїх обов'язків, він повинен ініціювати розгляд питання про застосування щодо нього такого заходу забезпечення кримінального провадження, як накладення грошового стягнення. Крім того, відповідно до ст. 200 КПК прокурор має звернутися у порядку, передбаченому ст. 184 цього Кодексу, до слідчого судді із клопотанням про зміну запобіжного заходу.

Необхідно звернути увагу на те, що ч. 6 ст. 180 КПК не визначає, якими повноваженнями наділяється слідчий для здійснення контролю за виконання зобов'язань про особисту поруку.

З тим, щоб відомчий процесуальний контроль та прокурорський нагляд за цією діяльністю слідчого був ефективним, вважаємо, що законодавець має врегулювати це питання. Вказану норму необхідно доповнити положенням, де чітко зазначити процесуальні дії, які повинен здійснити слідчий, якщо ним буде встановлено факт невиконання підозрюваним покладених на нього обов'язків.

¹ Кримінальний процесуальний кодекс України : станом на 21 грудня 2016 р., відповідає офіц. тексту : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

² Данилова С. И. Избрание, отмена или изменение меры пресечения в виде личного поручительства в ходе предварительного расследования / С. П. Данилова // СПС КонсультантПлюс. – 2012 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.center-bereg.ru/955.html>

³ Васильева Е. Г. Меры уголовно-процессуального принуждения : моногр / Е. Г. Васильева. – Уфа : Изд-во Башкирского государственного университета, 2003. – С. 97.

⁴ Курс лекцій з кримінального процесу за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (Загальна частина) [Рожнова В. В., Савицький Д. О., Конощенко Я. Ю. та ін.]. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2012. – С. 125.

⁵ Бюджетний кодекс України : станом на 21 грудня 2016 р., відповідає офіц. тексту : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

⁶ Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / О. М. Бандурка, Є. М. Блажівський, Є. П. Бурдоль та ін. ; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. – Х. : Право, 2012. – Т. 1. – 768 с.

⁷ Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України : наказ МВС України від 9 вересня 2012 р. № 686 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osipov.ua/z/13133-nakaz-mnsterstva-vnutrshnh-sprav-ukrayini-09082012-n-686.html>

⁸ Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. професорів В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. – К. : Юстініан, 2012. – 1224 с.

⁹ Про прокуратуру : Закон України : станом на 21 грудня 2016 р., відповідає офіц. тексту : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>

¹⁰ Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні : наказ Генерального прокурора України від 19 грудня 2012 р. № 4 гн : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gp.gov.ua/ua/gl.html?_m=publications&_t=rec&id=94102

¹¹ Юрчишин В. М. Місце і роль прокурора у досудовому розслідуванні та їх відображення в теорії, законодавстві і практиці : моногр. / В. М. Юрчишин. – Чернівці : Вид. дім. «Родовід», 2013. – С. 109.

Резюме

Білецька К. К. Судовий контроль та прокурорський нагляд за виконанням ухвали слідчого судді про обрання запобіжного заходу у вигляді особистої поруки.

У статті досліджуються судовий контроль та прокурорський нагляд за виконанням ухвали слідчого судді про обрання запобіжного заходу у вигляді особистої поруки.

Ключові слова: особиста порука, судовий контроль, прокурорський нагляд, поручитель, відповідальність.

Резюме

Белецкая Е. К. Судебный контроль и прокурорский надзор за исполнением постановления следственного судьи об избрании меры пресечения в виде личного поручительства.

В статье исследуются судебный контроль и прокурорский надзор за исполнением постановления следственного судьи об избрании меры пресечения в виде личного поручительства.

Ключевые слова: личное поручительство, судебный контроль, прокурорский надзор, поручитель, ответственность.

Summary

Biletska K. Judicial control and prosecutorial supervision over the implementation of decisions of the investigating judge of a preventive measure in the form of personal surety.

The article examines judicial control and prosecutorial supervision over the implementation of decisions of the investigating judge of a preventive measure in the form of personal surety.

Key words: personal responsibility, judicial control, prosecutorial supervision, guarantor, responsibility.

УДК 342.25

Д. В. ВІТРОВА

Дар'я Володимирівна Вітрова, аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА ОБУМОВЛЕНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА СЕПАРАТИЗМ

Докорінні зміни, які сьогодні відбуваються у зовнішньому та внутрішньому середовищі України, а саме втрата частини території – Автономної Республіки Крим і міста Севастополь, розв'язання воєнної агресії на Сході України та намагання зруйнувати ідеологічні засади єдності українського народу і неподільності її території – є принципово новими загрозами для України та її громадян. У світлі таких подій особливої актуальності набуває питання сепаратизму, як одне з найбільш складних проблем сучасного українського суспільства.

У Стратегії національної безпеки України до 2020 року зазначені актуальні загрози національній безпеці а саме: розвідувально-підривна і диверсійна діяльність, дії, спрямовані на розпалювання міжетнічної, міжконфесійної, соціальної ворожнечі й ненависті, сепаратизму й тероризму, створення та всебічна підтримка, зокрема військова, маріонеткових квазідержавних утворень на тимчасово окупованій території частини Донецької та Луганської областей¹. Як бачимо, сепаратизм є однієї з них. У цьому ж документі прописані стратегічні цілі національної безпеки України: мінімізація загроз державному суверенітету та створення умов для відновлення територіальної цілісності України у межах міжнародно визнаного державного кордону України, гарантування мирного майбутнього України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави².

Вважаємо, що досягнення зазначених цілей нині неможливо без комплексного вивчення сепаратизму як негативного соціально-правового явища. Сепаратистські процеси, які нині відбуваються в країні, є не тільки проблемами вузького кола суб'єктів, вони є соціальними, що своїм існуванням зачіпають інтереси всього суспільства. А отже, постає потреба не тільки в подоланні негативних (деструктивних) явищ та процесів, які пов'язані з руйнівним впливом сепаратизму, а в нашому випадку – ще й обмежити подальше їх поширення задля зменшення масштабів їх дестабілізуючого впливу. У таких випадках виникає потреба вироблення адекватних, а отже, й ефективних засобів впливу на цей негативний чинник.

Поряд з іншими соціально спрямованими засобами боротьби з явищами або процесами, що набувають значної суспільної небезпечності, не останню роль відіграє й криміналізація, тобто визначення певних діянь людської активності в нормативно-правовому акті як злочинних. Практика розвитку кримінального законодавства знає багато випадків, коли раніше не карані у кримінальному порядку діяння потім визнавалися законодавцем злочином. Причинами таких змін криминологи спрощено називають: а) підвищення суспільної небезпеки певних діянь; б) необхідність усунення прогалів законодавства; в) появу нових суспільних відносин, що потребують охорони за допомогою норм кримінального права³.

Потрібно також розуміти, що кримінальна відповідальність є найсуворішим видом юридичної відповідальності. Саме тому визнання законодавцем певних діянь злочинними та караними, тобто криміналізація, має бути особливо виваженим рішенням. Воно обґрунтовується наявністю нагальних потреб суспільства в кримінально-правовій забороні й більшою чи меншою мірою адекватно відображає ці потреби у кримінально-правовій нормі⁴. Межі втручання кримінального закону визначаються необхідністю охорони від злочинних посягань найбільш важливих особистих, суспільних та державних інтересів. Водночас при цьому не можна допускати утисків прав, свобод і законних інтересів громадян. Також важливо, щоб кримінально-правове втручання держави та її органів з охорони порядку не перешкоджало розвитку економічних, соціальних, культурних або інших суспільних відносин⁵.

Отже, для того, щоб закон працював, був ефективнішим у боротьбі з відповідними суспільно небезпечними діяннями, ніж інші правові норми, кримінально-правова заборона повинна бути соціально та криминологічно зумовленою.

Важливим моментом у криміналізації злочину є чітке визначення підстав криміналізації. Під підставами криміналізації розуміють процеси, що відбуваються в матеріальному і духовному житті суспільства, роз-